

OMSKÄRELSE AV POJKAR OCH MÄN

FAKTA OCH RÄTTIGHETER

Att skapa förutsättningar för att förändra och förbättra människors liv har varit RFSU:s målsättning ända sedan starten 1933. RFSU är en politiskt och religiöst obunden ideell organisation med syfte att sprida en kunskapsbaserad och öppen syn på samlevnads- och sexualfrågor. Genom sexualupplysning, utbildning och opinionsbildning vill RFSU slå håll på fördomar, öka kunskapen och den sexuella hälsan, i Sverige såväl som internationellt. RFSU har ett frihetsperspektiv och rättighetsperspektiv på sexualiteten som utgår från allas frihet att vara, frihet att välja och frihet att njuta. När du köper en produkt, är medlem, samarbetar eller stödjer RFSU:s arbete bidrar du till fortsatt förändring av människors liv.

RFSU är en medlemsorganisation. Vill du bli medlem? Mejla medlem@rfsu.se.

Du kan läsa mer om RFSU:s verksamhet på www.rfsu.se.

Inledning

Manlig omskärelse förekommer i såväl Sverige som i stora delar av världen. Det beräknas att cirka 30 procent av alla män i världen är omskurna. Det finns olika motiv till att penis förhud på pojkar och män tas bort. Förutom av religiösa och kulturella skäl sker det ofta av hygieniska. Det förekommer också att förhuden tas bort på grund av medicinska orsaker.

I Sverige är det sedan 2001 tillåtet att operera bort förhuden på omyndiga pojkar utan medicinsk orsak. Enligt lagen om omskärelse¹ får omskärelse utföras på begäran av eller efter medgivande av pojkens vårdnadshavare, och efter det att vårdnadshavaren har informerats om vad ingreppet innebär. Omskärelse på pojkar äldre än två månader får bara utföras av legitimerad läkare. Informationen ska även ges till pojken om han är stor nog att förstå den. Pojkens inställning ska så långt som möjligt klarläggas och ingreppet får inte utföras mot pojkens vilja.

På barn yngre än två månader får omskärelse göras av person med särskilt tillstånd. Ingreppet ska alltid göras med smärtlindring – oavsett ålder – som ges av legitimerad läkare eller sjuksköterska.²

¹ Lag om omskärelse av pojkar 2001:499.

² Det är skillnad på att göra ingreppet på ett spädbarn och på äldre pojkar. På äldre pojkar krävs mer avancerad teknik och ska utföras på sjukhus, det krävs även stygn efteråt.

2007 utvärderade Socialstyrelsen lagen om omskärelse och då framkom att många omskärelser fortfarande sker i hemmen och utförs av privatpersoner i osteril miljö med marginell eller ingen smärtlindring alls. För att reducera antalet osäkra omskärelser rekommenderade Socialstyrelsen därpå landstingen att erbjuda omskärelse oavsett. Något som många landsting och barnkirurger ställer sig skeptiska till, framför allt av etiska skäl.³ Man anser att icke-medicinsk omskärelse är svår att förena med respekten för barnets rätt till integritet och självbestämmande. Kirurgiska ingrepp bör heller inte utföras utan medicinsk grund då de aldrig är helt riskfria.

RFSU har under många år tagit avstånd från manlig omskärelse. Vi tycker inte heller att det är etiskt försvarbart att avlägsna frisk vävnad från människokroppen på individer som inte kan ge sitt medgivande till det. Att kränka den personliga integriteten på detta sätt är att kränka barnets rättigheter. Omskärelse av pojkar är ett oåterkalleligt ingrepp. RFSU anser att det är varje individs rätt att bestämma över sin egen kropp och vill därför inte att omskärelse utan medicinska skäl utförs på barn.

Idag har många skadliga sedvänjor runt om i världen avskaffats efter idogt arbete och påtryckningar från organisationer och myndigheter som arbetar för mänskliga rättigheter. RFSU är en organisation som tror på upplysning och opinionsbildning som metod för beteendeförändringar. För att öka kunskapen om manlig omskärelse, och förhoppningsvis få till en attitydförändring till ingreppet, tar vi fram denna skrift vars innehåll bland annat tar upp förhudens funktion, omskärelse och sexualitet, medicinska konsekvenser, alternativa metoder till rituell omskärelse och rättigheter som är relevanta i sammanhanget.

³ Svenska Läkaresällskapets delegation för medicinsk etik granskade frågan ur ett etiskt och juridiskt perspektiv och skriver i ett uttalande: ”Det är därför etiskt tvivelaktigt att på icke medicinska grunder utföra omskärelse på ett barn som inte själv har haft möjlighet att delta i beslutet.”

Svensk lag om omskärelse av pojkar 2001:499

3 § Omskärelse får utföras på begäran av eller efter medgivande av pojkens vårdnadshavare och efter det att vårdnadshavaren har informerats om vad ingreppet innebär. Står pojken under vårdnad av två vårdnadshavare, skall vad som nu sagts gälla båda. Den som skall utföra ingreppet svarar själv för att informationen ges eller att den ges av en medicinskt kunnig person.

Sådan information skall ges också till pojken, om han har uppnått den ålder och mognad som krävs för att förstå informationen. Pojkens inställning till ingreppet skall så långt det är möjligt klarläggas. Ett ingrepp får inte utföras mot en pojkes vilja.

4 § Ingreppet skall utföras med smärtlindring som ombesörjs av legitimerad läkare eller legitimerad sjuksköterska, under betryggande hygieniska förhållanden och med hänsyn till vad som är bäst för pojken.

5 § Omskärelse får utföras endast av legitimerad läkare eller av den som har särskilt tillstånd att utföra omskärelse av pojkar. Annan person än legitimerad läkare får inte utföra omskärelse på pojkar som är äldre än två månader.

Varför omskärelse?

Religiösa skäl

Muslimsk omskärelse

Muslimer beskriver omskärelsen som en viktig religiös tradition, trots att den inte nämns i Koranen. Däremot nämns omskärelse i de så kallade *haditherna*, en samling korta utsagor om profeten Muhammed, som fastställer vad som är sed i en viss fråga och betraktas som en av grundpelarna för hur muslimer ska leva. Muhammed var omskuren och lär ha sagt att varje muslimsk pojke ska omskäras på den sjunde levnadsdagen. Detta påbud följer många muslimer runt om i världen även om själva ingreppet som regel görs senare, dock inte senare än under puberteten. Efter att en pojke/man omskurits tillhör han den muslimska gemenskapen. Den muslimske omskäraren kallas *mutel*.

Judisk omskärelse

Den judiska grunden för omskärelse, *Brit Mila*, finns i *Torah*, kapitel 17, Första Moseboken. Där står att Gud sa till Abraham att alla gossebarn av hans säd skulle omskäras på den åttonde dagen efter födelsen som ett tecken på förbundet mellan Gud och det judiska folket. Enligt Talmud, som är en samling skrifter som visar hur praktiserande judar ska leva, finns föreskrifter för pojkars omskärelse. Pojkens far är skyldig att själv omskära sin son eller låta en *mohel*⁴, en judisk omskärare, göra det. Inom judendomen är handlingarna centrala och omskärelsen inleder

⁴ En mohel är en religiös tjänsteman som genomgått en medicinsk specialutbildning för att omskära pojkar.

barnets religiösa, etniska och kulturella liv. Därför är det, enligt praktiserande judar, inte möjligt att vänta med ingreppet tills barnet blir äldre.

Alternativ till judisk omskärelse

Som alternativ ceremoni till *Brit Milah* – det rituella kirurgiska avlägsnandet av förhuden – nämns numera *Brit Shalom*. Det är en namngivningsceremoni för nyfödda judiska pojkar som innebär att man inte skär. Alla judar, oavsett inriktning, kan välja detta alternativ. Ceremonin kan ledas av en rabbin (judisk präst) och liknar den namngivningsceremoni som hålls för flickor.

Ceremonin kallas också för *Alternative Brit*, *Brit b'li Milah* (förbund utan att skära) och *Brit Chayim* (livsförbund).

Läs mer på webbplatserna www.circumstitions.com/Jewish-shalom.html och www.jewsagainst-circumcision.org.

Symbolisk beröring istället för att skära

Enligt Statens medicinsk-etiska råd är det önskvärt att omskärelse utövas i annorlunda form med till exempel symbolisk beröring av förhuden. Då skulle de etiska invändningarna mot omskärelsens integritetskränkning, smärta och komplikationsrisker bortfalla.⁵

⁵ Statens medicinsk-etiska råd, remissvar till promemoria *Omskärelse av pojkar* (Ds 2000:5), 2000-06-19.

Kulturella och traditionella skäl

De kulturella och traditionella skälen till omskärelse befäster den sociala tillhörigheten med familjen och den kultur man tillhör. I afrikanska länder handlar omskärelse ofta om en initiering in i vuxenvärlden och sker när pojkarna kommer i puberteten.

Moraliska skäl

I den anglosaxiska världen, framför allt i USA och Storbritannien, blev omskärelse utbredd från mitten av 1800-talet under den viktorianska eran, känd för sin stränga sexualmoral. All sexuell aktivitet som inte gagnade reproduktion och som inte skedde inom äktenskapet var förkastlig, så också onani. För att komma till rätta med onanerande pojkar och män började därför omskärelse praktiseras. Det motiverades ofta med att onani var hälsovådligt – man påstod felaktigt att den som onanerade kunde bli psykiskt instabil, blind, få tuberkulos, epilepsi, etc.

Numera är omskärelse mest en fråga om tradition i USA även om skälet ofta sägs vara hygien. En klar majoritet (cirka 70-80 procent) av den manliga amerikanska befolkningen är omskuren. I USA är det i det närmaste rutin att omskära pojkar direkt efter födelsen, 1999 omskars 65,3 procent av alla nyfödda i USA, men det varierar stort beroende på var i landet man bor.⁶

⁶ *Trends in circumcisions among newborns*, Centers for Disease Control and Prevention, CDC, 2009. www.cdc.gov/nchs/data/hestat/circumcisions/circumcisions.htm

Hygieniska skäl

Idag är hygien ett annat argument för omskärelse bland både kristna, judar och muslimer. Föräldrar låter omskära sina pojkar då de tror att det ska bli lättare att hålla penis ren och att man därmed kan förebygga infektioner hos mannen och i förlängningen kvinnan.

En penis utan förhud behöver inte vara mer hygienisk än en med förhud. Tvärtom, på en penis utan förhud lämnas ollon och urinrör mer utsatta för smuts och bakterieangrepp och den antibakteriella och skyddande funktion som smegman under förhuden ger saknas på en omskuren penis. På nyfödda pojkar som omskärs kan ollonet komma i oavbruten kontakt med urin och avföring på grund av avsaknaden av förhud.

Medicinska skäl

Trång förhud och tvätt

Trång förhud kan vara orsak till omskärelse på pojkar. Men trång förhud behöver sällan leda till operation.⁷ Det är när man försöker tvätta små pojkar under förhuden som många tror att något är fel. Men när barnet är litet behöver man inte tvätta det under förhuden. Förhuden har ett självreningssystem som klarar det på egen hand. Se avsnittet *Förhuden – så funkar den*.

⁷ Barnläkare och kirurger i Storbritannien skriver i ett uttalande att omskärelse på medicinsk grund sällan är nödvändig. British Association of Paediatric Surgeons, Royal College of Nursing, Royal College of Paediatrics and Child Health, Royal College of Surgeons of England and Royal College of Anaesthetists. Statement on male circumcision. London: Royal College of Surgeons of England, March 2001. www.circlist.com/circ-law/bmaethicsadvice.pdf

Försöker man ändå dra pojkens trånga förhud över ollonet finns det risk för små sprickbildningar på förhudens insida som sedan riskerar att läka med ärrbildning och förträngning som följd. I samband med puberteten hjälper testosteronet, det manliga könshormonet, till med att vidga förhuden, därför behövs det inte alltför intensiv hygien innan dess.

I vissa fall då pojken, på grund av trång förhud, får problem med urinering och återkommande infektioner under förhuden, kan det bli fråga om behandling med kortisonkräm eller operation. Detta tillstånd kallas förhudsförträngning, på latin *fimosis*.

Förhuden – så funkar den

Förhuden består av tre strukturer: den yttre och den inre förhuden och frenulum. Det finns en uppfattning att förhuden bara är en bit överblivet skinn kring ollonet som kan avlägsnas utan att det gör vare sig från eller till. Men den förhud som täcker ollonet och som skärs bort vid omskärelse är inte en egen separat struktur utan del av penis hela hud.

En del pojkar föds med en stor förhud som kan bilda en liten ”snabel” framför ollonet, medan andra föds med så lite förhud att ollonet syns helt eller delvis.

Förhuden på en nyfödd pojke är i de flesta fall omöjlig att föra bakåt eftersom den är fast åtsluten omkring penis och ollon. Den inre förhudens skyddande vävnad och ollonets är gemensamma utan något fritt plan däremellan. Den inre förhuden syns inte när ollonet är täckt. Först när man drar tillbaka förhuden blir det synligt. Vid födseln kan denna inre förhud sitta fast mot ollonet med sammanväxningar, vilka oftast försvinner före skolåldern. Ibland kan de delvis fin-

nas kvar upp i tonåren. Så länge som de finns kvar kan inte förhuden dras tillbaka helt.

Förhuden på en vuxen man är i utvecklat tillstånd cirka 65-100 kvadratcentimeter vilket motsvarar storleken på en 100-kronors-sedel.

Synen på att förhuden lika gärna kan tas bort är att trivialisera dess betydelse. Förutom att förhuden skyddar ollonet så betyder den mycket för den sexuella upplevelsen eftersom den innehåller en stor mängd känselnerv.

Utöver dessa funktioner, håller förhuden huden på ollonet elastisk. Strax innanför öppningen på förhuden finns talgkörtlar – Fordyce körtlar – med ett särskilt talg för just den hudtyp som finns på ollonet och på förhudens insida. Huden där liknar den som finns på insidan av läpparna. Talget från Fordyce körtlar kallas smegma och håller inte enbart huden på ollonet smidig utan skyddar den också från bakterie- och svampangrepp.

Förhuden har betydelse både vid onani och vid sex tillsammans med en partner. Att dra förhuden fram och tillbaka över ollonet är kanske det vanligaste och enklaste sättet att tillfredsställa sig själv på (men det finns självklart andra sätt att onanera på). Vid samlag minskar förhuden friktionen mot ollonet något genom att den kan röra sig fram och tillbaka över ollonet. I samband med penetration är det förhuden som står för den största känslomässiga upplevelsen. Dels genom att den sträcks eller rullar fram över ollonet, dels för att cirka tio procent av alla nervändar i penis slutar i förhuden.

Vad tar man bort vid omskärelse?

Vid omskärelse på en liten pojke tas ungefär en cm lång bit av förhuden bort, men det kan också vara mer.

Detta försvinner bland annat:

Fordyce körtlar.

Frenulum: Den synliga v-formade hudsträng som sitter på baksidan av penis och sammanbinder ollonet och förhuden och som innehåller tusentals specialiserade känselnervändar med neuroreceptorer för erogent bruk. För många är frenulum den sexuellt mest känsliga delen på penis.

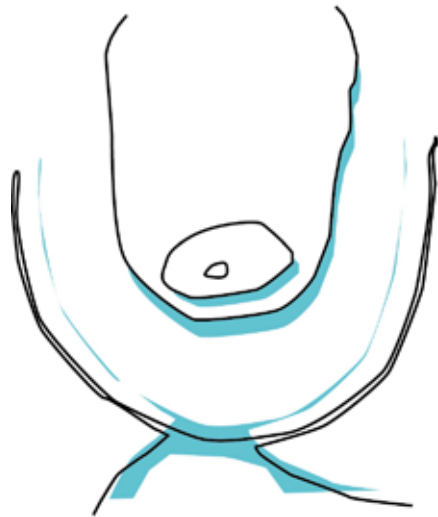
Omslagsranden (the Ridge bands): Förhudsområdet som sluter om toppen på ollonet. Förhuden här är ofta veckad, som ett dragspel, i ett tiotal band. Precis på insidan av banden sitter tusentals finkänsliga nervändar som kallas ”Meissner’s corpuscles” (finns även på andra ställen på kroppen, såsom i fingertoppar och bröstvårtor) och är en starkt erogen zon.

Dartos Fascia/Tunica Dartos: Ett slätt muskelhölje som omsluter pungen, hela penis och kanten av förhuden. Hjälper till att hålla rätt temperatur för pungen och penis. Vid omskärelse försvinner cirka 50 procent av detta.

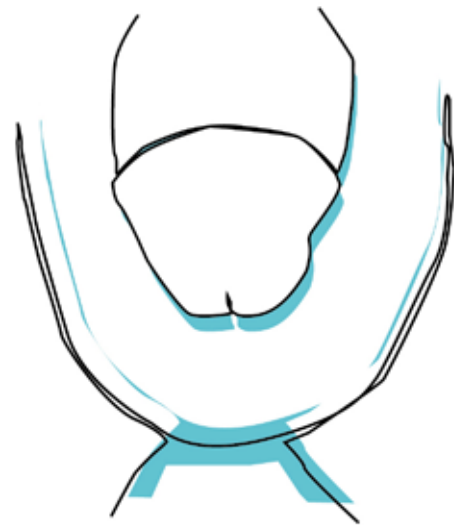
Hur går omskärelse till?

För att ta bort förhuden klämmer man först fast en tång (peang) i förhudens spets. Därpå förs en knappsond (som en pincett med bara en arm) in mellan förhuden och ollonet som vrids runt för att lösa bindvävsförbindelserna. Sedan för man in en eller två peanger längst in i vecket mellan ollonet och förhuden, klämmer till dessa och drar ut förhuden, sätter en peang på denna och skär av och får så bort förhuden.

Före

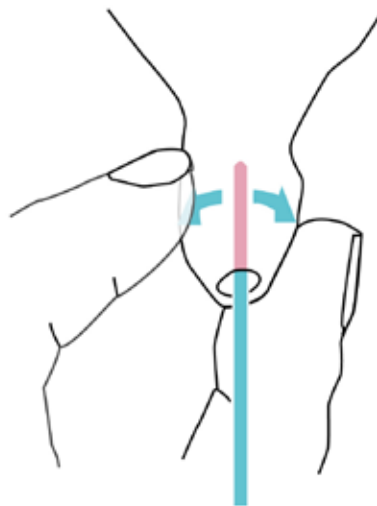

Efter

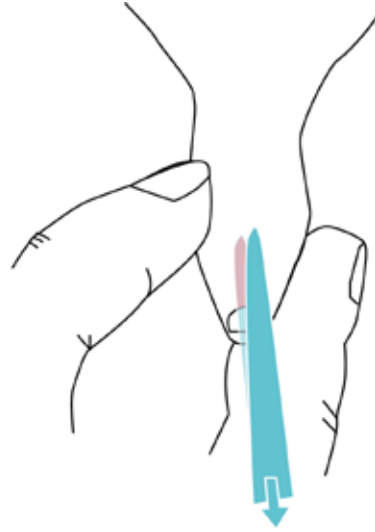
Teckningar gjorda efter grafik i Sydsvenskan.

1. En hinna under förhuden tas bort med en knappsond. Detta görs bara på spädbarn eftersom hinnan växer när barnet blir äldre.

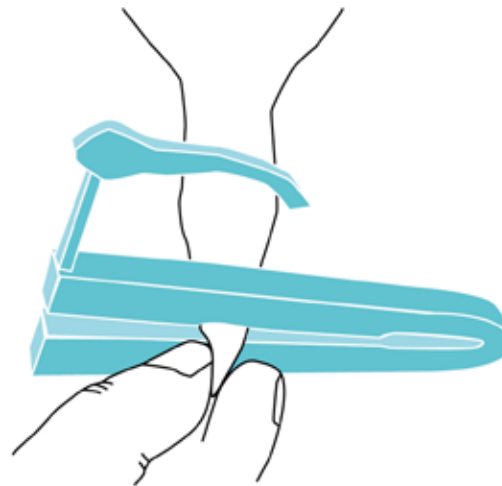

Teckningar och bildtext gjorda efter grafik i Sydsvenskan.

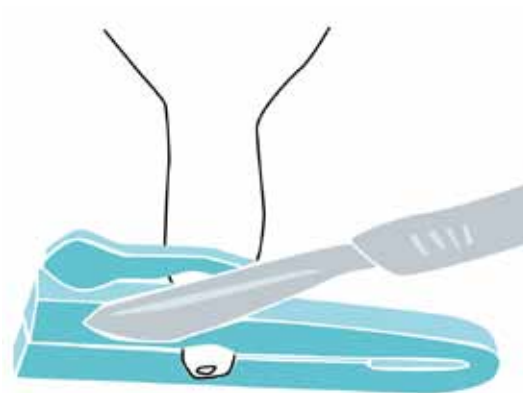
2. Med en peang dras förhuden ned över ollonet.

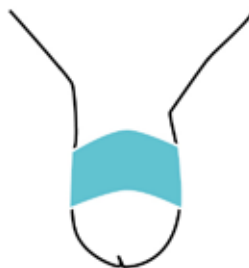
3. För att förhindra blödning spänns en klämma runt den framdragna förhuden.

4. Förhuden skärs bort med en skalpell. Klämman får sitta kvar minst en minut i väntan på att blödningen slutar.

5. Klämman tas bort. Snittet förses med bandagejp på spädbarn. På större barn och vuxna måste snittet sys. Huden dras tillbaka bakom ollonet för att läka. Eventuella stygn faller bort av sig själva. Såret läker normalt på sju till tio dagar.

Teckningar och bildtext gjorda efter grafik i Sydsvenskan.

Gör det ont?

Omskärelse av religiösa skäl sker ofta på mycket små spädbarn. Att ge dessa adekvat smärtlindring – det vill säga narkos – är förenat med stora risker och rekommenderas inte. Därför utförs omskärelse ibland utan tillräcklig smärtlindring. En del påstår att små barn inte upplever smärta då spädbarnens nervsystem inte är fullt utvecklade. Men forskning visar att nyfödda känner smärta.

Att mäta smärta, speciellt hos personer som inte kan tala, är svårt. På 1980- och 90-talet gjordes flera smärtstudier i USA vid omskärelse av spädbarn. I en av undersökningarna fick den grupp av barn som genomgick omskärelse utan smärtlindring märkbart ökad hjärtfrekvens, ökning av stresshormonet kortisol, vissa skakade, fick andningsuppehåll och en del kräktes. Många av barnen skrek högt och var svåra att få ögonkontakt med.⁸

Det har också diskuterats om små barn har utvecklat smärtminne. När forskare undersökte smärtekänslighet hos spädbarn framkom att omskurna pojkar som vaccinerades mot till exempel polio reagerade kraftigare på smärtan än oomskurna pojkar.⁹

⁸ *Circumcision. A history of the World's Most Controversial Surgery.* David L. Gollaher, Basic Books, 2000, s. 135-142

⁹ *ibid*

Smärtlindring

Inom den svenska läkarkåren finns det en dominerande uppfattning att all omskärelse måste ske med smärtlindring. Omskärelse utan smärtlindring är att utsätta individen för smärta och stress som kan få konsekvenser senare i livet.

I Lagen om omskärelse av pojkar¹⁰ framgår att ingreppet ska utföras med smärtlindring av en legitimerad läkare eller sjuksköterska.

Utifrån Socialstyrelsens föreskrifter ska pojken, när det kirurgiska ingreppet utförs och under läkningsprocessen, ges passande smärtlindring med hänsyn till ålder, mognad och övriga medicinska förhållanden i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Socialstyrelsen skriver:

”Målet för den läkare som ordinerar medel för och ombesörjer smärtlindringen eller den sjuksköterska som ombesörjer smärtlindringen skall vara att med så liten risk för komplikationer som möjligt, uppnå så god smärtlindring som möjligt.”

I de allmänna råden står (fotnoter är RFSU:s tillägg): ”Om en omskärelse utförs på en pojke under hans första levnadsår, bör lokalbedövning användas med hänsyn till de risker som narkos medför i denna ålder. Ytanestesi med kräm eller salva följt av infiltrationsanestesi¹¹ innebär vanligen en fullgod smärtlindring. (...) I övriga åldrar bör i första hand allmän narkos övervägas. Alternativt kan ingreppet göras under lokalbedövning med gängse metoder, lämpligen med

¹⁰ 4§

¹¹ Det vill säga spruta in bedövningsmedel i vävnader runt operationsområdet.

ledningsanestesi¹² i form av så kallad penisblockad.”

Att enbart använda smärtlindrande salva, så kallad EMLA kräm, är oftast inte tillräckligt. Salvan kan inte bryta igenom djupt nog på de känsliga lagren av nervändar.

Enligt International Association for the Study of Pain (IASP) får smärtlindrande behandling inte utebli på grund av att en individ saknar förmågan att verbalt uttrycka sin upplevelse av smärta.¹³

Kan man få tillbaka borttagen förhud?

Att ta bort förhuden är ett oåterkalleligt ingrepp. Det går inte att återställa den friska vävnad som avlägsnas i och med omskärelse med hjälp av kirurgi.

Det finns en icke-kirurgisk metod, en ”förhudsåterställning”, som går ut på att mannen själv försiktigt drar och töjer i det skinn som finns kvar ovanför ollonet och på så vis förlänger skinnen tills det täcker ollonet. Det är en både smärtsam, tålamodsprövande och tidskrävande process. Trots att det kallas för ”återställning” kan man med denna metod inte återställa förhuden till fullo med alla dess nervändar och blodkärl.

Läs mer om förhuds förlängning på www.norm.org.

¹² Det vill säga att man lokalbedövar nerverna i operationsområdet.

¹³ *Lustgasinhalation bra behandling vid procedursmärta hos barn, Läkartidningen* 2007-09-05, www.lakartidningen.se/includes/07/printArticle.php?articleId=7395

Sexualitet

Många som har omskurits i barndomen kan självklart inte jämföra hur sex skulle kännas med förhud och därmed inte avgöra om det är någon skillnad. En del som omskurit sig senare i livet – och på så vis kan jämföra sina sexuella upplevelser – menar att en del av njutningen går förlorad i och med omskärelsen. Åter andra menar att de genom att ta bort förhuden har fått en *större* känslighet kring ollonet och därmed mer njutning.

Likafullt innebär omskärelse en förlust av de naturligt givna förutsättningarna för lust och njutning. En omskuren penis – utan förhud – blir ofta mindre känslig för stimulans, framför allt för att man vid ingreppet skär bort en stor del av penis sexuellt känsliga nervändar.

Eftersom ett ollon utan förhud utsätts för nötning från kläder härdas huden och blir på sikt grövre. Därmed kan ytterligare en del av känsligheten gå förlorad, och i en del fall förloras möjligheten att uppleva orgasm.

För män som upplevt sig ha problem med ”för tidig utlösning” har omskärelsen i vissa fall bidragit till just ett fördröjande av den samma.

Hiv

I många länder i södra Afrika slår hivpidemin ut hela samhällen. Även om den snabbaste ökningen just nu sker främst i Östeuropa finns drygt två tredjedelar av de hiv-smittade i länder söder om Sahara. Att hitta metoder för att bromsa utvecklingen är mycket viktigt.

Under början av 2000-talet visade stora forskningsstudier i Kenya, Uganda och Sydafrika att för män utan förhud minskar risken att smittas av hiv vid heterosexuella samlag med ungefär hälften jämfört med män som inte är omskurna.¹⁴ De övertygande bevisen från dessa studier fick WHO och UNAIDS att 2007 rekommendera länder att manlig omskärelse ska erkännas som ytterligare en viktig intervention för att minska risken för män att smittas av hiv. WHO och UNAIDS betonar att manlig omskärelse alltid måste ses som en del i ett heltäckande paket med preventionsåtgärder. Det är dock viktigt att poängtera att omskärelse enbart skyddar mannen från att smittas och inte kvinnan och att det inte finns påvisad effekt för reducerad risk för hiv-överföring vid analsex.

Varför omskärelse minskar risken för män att smittas av hiv

I förhuden på penis sitter de langerhanska cellerna som en del av immunförsvaret. Deras uppgift är att föra med sig celler med oönskade virus från hudens yta till immunförsvarets huvudcentrum i lymfkörtlarna. När immunförsvaret får kontakt med viruset går det till attack. Men hiv-viruset sätter den här normala funktionen ur spel och tar i stället över de langerhanska cellerna. Sedan utnyttjar viruset de langerhanska cellerna som transportmedel till lymfkörtlarna där det kan infektera hela immunförsvaret och slå ut det. Vid förhudens avlägsnande försvinner de langerhanska cellerna och därmed minskar hivvirusets möjlighet att ta sig in i immunförsvaret.

¹⁴ Enligt till exempel UNAIDS pressrelease: *WHO AND UNAIDS announce recommendations from expert meeting on male circumcision for HIV prevention*. 2007. På webbplatsen http://data.unaids.org/pub/PressRelease/2007/20070328_pr_mc_recommendations_en.pdf

Osäker skyddseffekt för kvinnor

Det är svårt att säga vilken effekt omskärelse av män får för kvinnors hälsa då få studier gjorts. Men i en studie som gjordes i Uganda 2007, där nästan ettusen hiv-positiva män mellan 15 och 49 år och deras hiv-negativa partner ingick, lottades hälften att bli omskurna direkt medan övriga fick vänta i två år på ingreppet.¹⁵ Samtliga av männen hade relativt höga halter av hiv-virus i kroppen men ingen av dem hade några symtom på sjukdom. Studien fick emellertid avbrytas i förtid, då det visade sig att det nästan inte fanns någon skyddseffekt alls för kvinnorna. Tvärtom fanns antydningar att omskärelse kan öka risken för kvinnor att bli smittade.

Omskärelse, hiv och analsex mellan män

2009 presenterade forskare på den amerikanska motsvarigheten till Smittskyddsinstitutet, Center for Disease Control, CDC, en undersökning gjord på 4 900 män som hade haft analsex med en hivsmittad partner. CDC fann att antalet smittade, 3,5 procent, var ungefär det samma oavsett om männen var omskurna eller ej.¹⁶ Omskärelse har alltså inte någon påvisad effekt gällande hiv-smitta mellan män som har sex med män.

¹⁵ *Circumcision in HIV-infected Men and its Effect on HIV Transmission to Female Partners in Rakai, Uganda: A Randomised Controlled Trial.* The Lancet, 18 juli 2009.

¹⁶ *Circumcision doesn't protect gays from AIDS virus,* by The Associated Press. www.365gay.com/news/circumcision-doesnt-protect-gays-from-aids-virus och *Male Circumcision and Risk for HIV Transmission and Other Health Conditions: Implications for the United States.* www.cdc.gov/hiv/resources/factsheets/circumcision.htm

Vad talar emot massomskärelse i områden där hivsmittan är utbredd

Manlig omskärelse förespråkas numera av både Världshälsoorganisationen, WHO, och FN:s gemensamma hiv- och aidsorgan UNAIDS, som ett av flera sätt att minska spridningen av hiv. I länder som Botswana, Swaziland och Zambia har enskilda organisationer startat samarbeten med olika partners för att få delar av den manliga befolkningen att låta omskära sig.

Men förutsättningarna för att genomföra säkra och smärtfria omskärelser i större skala är dåliga på många platser i afrikanska länder söder om Sahara. Frågetecken finns kring hur de afrikanska ländernas redan hårt belastade sjukvårdssystem ska kunna klara av ytterligare en uppgift. Det saknas, förutom hygieniska förutsättningar, vårdpersonal, kunskap om hur man utför omskärelse och medicinsk utrustning. Frågan om hur man informerar och kommunicerar kring manlig omskärelse är helt avgörande.

RFSU:s åsikt om omskärelse i hiv-förebyggande syfte

RFSU är överens med det internationella hiv-samfundet om att omskärelse kan vara ett sätt att minska spridningen av hiv. Men det är inget universalmedel. En övergripande fråga är förstås vid vilken ålder manlig omskärelse bör utföras för att få största effekt i en befolkning. En överdriven tilltro till omskärelse som bot mot hiv riskerar att invagga män i falsk trygghet som gör att kondomanvändningen minskar vilket då kan leda till motsatt verkan. Säkrare sex har man bäst genom att använda kondom, och det är en avgörande faktor i kampen mot hiv. RFSU anser, liksom UNAIDS, att det är viktigt att hiv-prevention sker på flera tänkbara områden

med många olika och kompletterande strategier. Studierna som genomförts visar att omskärelse minskar risken för män att smittas av hiv. Men, som redovisats ovan, finns det hinder för att massomskärelse kan utföras. Det är därför mycket viktigt att man intensifierar kondom- och sexualupplysning, arbetar för kvinnors rätt till sin egen sexualitet och för att sexualundervisning för unga kan genomföras i skolan. På platser där omskärelse som metod för hiv-prevention börjat utföras i större skala har det visat sig att mötet med mannen blir ett unikt tillfälle att nå dem med information och service kring sexualitet.

Rättigheter kring omskärelse av pojkar och män

Mänskliga rättigheter används av både motståndare och förespråkare till manlig omskärelse. Som stöd för rätten att omskära av religiösa skäl har FN:s konvention om mänskliga rättigheter och Barnkonventionen åberopats som ger föräldrar rätt till religionsfrihet och förbjuder godtyckligt ingripande i familjelivet. Föräldrar hävdar sin rätt att i enlighet med familjens religion och kulturella traditioner låta omskära sina söner.

UNAIDS och WHO:s rekommendation om manlig omskärelse betonar att föräldrar ska överväga att ett barn ska ges valet att själv bestämma om han vill omskäras när han själv är kapabel att göra det.

RFSU:s ståndpunkt är att omskärelse av barn kränker den personliga integriteten och strider mot religionsfriheten. Den svenska lagen ger pojkar vetorätt, det vill säga att ingreppet inte får utföras om de motsätter sig detta. De ska också informeras om ingreppet. Men i många fall utförs omskärelse på spädbarn som vare sig kan ta emot information eller vägra ingreppet. I

fall där pojken är äldre kan det likafullt vara svårt att säga emot sina föräldrar. Det är därför föräldrarna, och inte barnen, som i slutänden bestämmer att detta irreversibla ingrepp får utgöra barnets kulturella och religiösa identitet.

Även barn har religionsfrihet. Barn ska själva, när de är mogna för det, bestämma om de vill tillhöra något religiöst eller kulturellt samfund och i så fall vilket. Utövandet av religion får inte urskulda kränkningar av den enskildes mänskliga rättigheter och kroppsliga integritet. Väntar man med omskärelsen kan barnet själv ta ställning dels till vilken religion man vill tillhöra, dels till de eventuella fysiska konsekvenser ingreppet kan medföra.

RFSU är en medlemsorganisation. Vill du bli medlem? Mejla medlem@rfsu.se.

Du kan läsa mer om RFSU:s verksamhet på www.rfsu.se.

